ಮುತ್ತುರಾಜು *

ಕನಕಪುರ ತಾಲೂಕಿನ ಕೆಲವು ಬೃಹತ್ ಶಿಲಾಯುಗದ ಶಿಲಾಗೋರಿಗಳು - ಹೊಸ ಶೋಧನೆ

ಬೆಂಗಳೂರು ಗ್ರಾಮಾಂತರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ೮ ತಾಲೂಕುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದ ಕನಕಪುರ ತಾಲೂಕಿನ ವಿವಿಧೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಗೈತಿಹಾಸಿಕ ಕಾಲದ ಅನ್ವೇಷಣೆ, ಅಧ್ಯಯನ, ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಗಳು ನಡೆದಿಲ್ಲವೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು. ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮತ್ತು ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಇತರ ಭಾಗಗಳಾದ ಜಡಿಗೇನಹಳ್ಳಿ (ಹೊಸಕೋಟೆ ತಾಲೂಕು), ಸಾವನದುರ್ಗ (ಮಾಗಡಿ ತಾಲೂಕು), ಚಿಕ್ಕಜಾಲ (ಬೆಂಗಳೂರು ಉತ್ತರ ತಾಲೂಕು), ಬನವಳ್ಳಿ (ಚನ್ನಪಟ್ಟಣ ತಾಲೂಕು) ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿನ ಉತ್ಖನನಗಳು ನಡೆದಿವೆ. ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಹಲವಾರು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಗೈತಿಹಾಸಿಕ ಕುರುಹುಗಳು, ವಿವಿಧ ಬಗೆಯ ಉಪಕರಣಗಳು ದೊರೆತಿವೆ.

ಕನಕಪುರ ತಾಲೂಕು ಹಲವಾರು ಬೆಟ್ಟಗಳನ್ನು ಅಪಾರ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಗವಿಗಳನ್ನು, ದಟ್ಟ ಅರಣ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಅಲಸೂರಿನ ಬಳಿಯ ಸೂಳೇಕಲ್ಲು ಮಠದಲ್ಲಿ ಗವಿಚಿತ್ರಗಳು ಇತ್ತೀಚೆಗಷ್ಟೆ ಪತ್ತೆಯಾಯಿತು.[1] ಇದೇ ತಾಲೂಕಿನ ಗೊಟ್ಟಿಗೆಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ೩೦೦ ಶಿಲಾ ಗೋರಿಗಳು (ಸಿಸ್ಟ್ ಚೇಂಬರ್ಸ್) ಪತ್ತೆಯಾಗಿವೆ.[2]

ಈ ತಾಲೂಕಿನ ಇತರೆಡೆಗಳಾದ ಗದ್ದೆಮಡಿನಕ್ಕಲು, ಬಂಡೆಗುಡಿ, ತಿಗಳರಹೊಸಳ್ಳಿ, ಮರಳೇಗವಿಮಠ. ಸಂಬೇಗೌಡನದೊಡ್ಡಿ, ಮತ್ತು ಕುಪ್ಪೆದೊಡ್ಡಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಗೈತಿಹಾಸಿಕ ಕಾಲದ ಮಾನವರು ನೆಲಸಿದ್ದರೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಬೃಹತ್ ಶಿಲಾಯುಗಕ್ಕೆ ಸೇರುವಂತಹ (ಕಾಲ ಕ್ರಿ.ಪೂ. ಸು. ೮೦೦ ರ) ವಿವಿಧ ಅಳತೆಯ, ವಿವಿಧ ವಿನ್ಯಾಸದ, ವಿವಿಧ ಬಗೆಯ ಶಿಲಾವೃತ್ತಗಳು ಕಂಡುಬಂದಿವೆ.

ಗದ್ದೇಮಡಿನಕ್ಕಲು, ಸಾತನೂರಿನಿಂದ ಪಾದ್ವಾರೆ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಮುತ್ತತ್ತಿಗೆ ಹೋಗುವ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ೧೧ ಕಿ.ಮೀ. ದೂರದಲ್ಲಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಬೃಹತ್ ಶಿಲಾಯುಗಕ್ಕೆ ಸೇರುವಂಥ ೧೦ ಶಿಲಾಗೋರಿಗಳ ವೃತ್ತಗಳಿವೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ಜನರು ನೆಲಮೋರಿಗಳು ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲದೇ ಪಾಂಡವರು ವಾಸಿಸುವ ಜಾಗ ಇದೆಂತಲೂ ನಂಬಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ಹಿಂದೊಮ್ಮೆ ಶಿಲಾಸಮಾಧಿಯೊಂದನ್ನು ಅಗೆದಿದ್ದು ಅದನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವ ರೀತಿ ನೋಡಿದರೆ ಅವುಗಳು ಕೋಣೆ ಗೋರಿಗಳನ್ನು (ಸಿಸ್ಟ್ ಚೇಂಬರ್ಸ್) ಎಂದು ಊಹಿಸಬಹುದು.

ಈ ಜಾಗದಲ್ಲಿ ಕೆಂಪು, ಕಪ್ಪು ಬಣ್ಣದ ಹೊಳಪುಳ್ಳ ಮಡಕೆಯ ಚೂರು, ವಿವಿಧ ಬಗೆಯ ಗೆರೆಗಳುಳ್ಳ ಕೆಂಪು ಬಣ್ಣದ ಮಡಕೆಯ ಕಂಠಗಳು, ತೆಳುವಾದ ನಯವಲ್ಲದ ಕುಡಿಕೆಯ ಚೂರುಗಳು, ವಿವಿಧ ಬಗೆಯ ಗೆರೆಗಳುಳ್ಳ ಕಂಠದ ಕೆಳ ಭಾಗಗಳು ಗಟ್ಟಿಯಾದ ಜೇಡಿಮಣ್ಣಿನಿಂದ ಮಾಡಿದ ಮಡಕೆಯ ಚೂರುಗಳು, ಹೂಜಿಯೊಂದರ ಕೆಂಪು ಬಣ್ಣದ ಸಣ್ಣ ನಳಿಕೆ, ತೆಳುವಾದ ಕಪ್ಪು ಬಣ್ಣದ ಮಡಕೆ ಚೂರುಗಳು, ಕೆಂಪು ಬಣ್ಣದ ಮಡಕೆಯ ಚೂರುಗಳು ದೊರೆತಿವೆ. ಅಲ್ಲದೇ ಕಬ್ಬಿಣದ ವಿವಿಧ ಗಾತ್ರದ ಕಿಟ್ಟದ ಕಲ್ಲುಗಳು ಕಂಡುಬಂದಿವೆ.

* ನಂ. ೧, ೧೨ನೇ ಅಡ್ಡರಸ್ತೆ, ಮಾರಪ್ಪ ಬಿಲ್ಡಿಂಗ್, ಸಂಪಂಗಿರಾಮನಗರ, ಬೆಂಗಳೂರು-೫೬೦ ೦೨೭.

1 ಮುತ್ತುರಾಜು., ಸೂಳೆಕಲ್ ಮಠದ ಗುಹಾಚಿತ್ರಗಳು, ಇತಿಹಾಸ ದರ್ಶನ, ಸಂಪುಟ ೧೦ (೧೯೯೫), ಪುಟ ೭೧-೭೩.

2 ಮುತ್ತುರಾಜು., ಗೊಟ್ಟಿಗೆಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಬೃಹತ್ ಶಿಲಾಯುಗದ ಶಿಲಾಸಮಾಧಿಗಳು- ಹೊಸ ಶೋಧ, ಕರ್ನಾಟಕಲೋಚನ, ಸಂಪುಟ-೭, ಸಂಚಿಕೆ-೧, ಪುಟ ೪೩-೪೭.

ಈ ಶಿಲಾಗೋರಿಗಳು ಕಾವೇರಿ ನದಿಯ ದಂಡೆಯ ಮೇಲೆ ದೊರೆತಿರುವುದರಿಂದ ಮೀನುಗಾರಿಕೆ, ಬೇಟೆ, ವ್ಯವಸಾಯ, ಪಶುಪಾಲನೆಯು ಆಗಿನ ಕಾಲದ ಜನರ ಮುಖ್ಯ ಕಸಬುಗಳಾಗಿದ್ದವೆಂದು ಊಹಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಬಂಡೆಗುಡಿಯು ಸಾತನೂರು ಹೋಬಳಿಯ ನಾಗರಸನ ಕೋಟೆ ಹಳ್ಳಿಯಿಂದ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ಸುಮಾರು ಒಂದು ಕಿ.ಮೀ. ದೂರದಲ್ಲಿ ಬಸವೇಶ್ವರನ ದೇವಾಲಯವಿರುವುದರಿಂದ ಅದನ್ನುಬಂಡೆಬಸಪ್ಪ ದೇವಾಲಯ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಬಂಡೆಯ ಎತ್ತರ ಸುಮಾರು ೮೦ ಅಡಿಗಳು ಈ ಬಂಡೆಯ ಮೇಲೆ ನೈಸರ್ಗಿಕವಾದ ಇಂದೂ ನೀರಿರುವ ದೊಣೆಯೊಂದಿದೆ. ಈ ಬಂಡೆಯಲ್ಲಿ ೬ ಸಣ್ಣ ಸಣ್ಣ ಕಲ್ಲಾಸರೆಗಳಿವೆ. ಮುಂದಿನ ಮಾನವರ ದಾಳಿಯಿಂದಾಗಿ ಈಗ ಯಾವ ಪ್ರಾಗೈತಿಹಾಸಿಕ ಕುರುಹುಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಲು ಆಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಈ ಬಂಡೆಯ ಮೇಲ್ಗಡೆ ೫ ಕೋಣೆಗೋರಿಗಳಿವೆ. ಒಂದು ಶಿಲಾಗೋರಿಯ ಮುಚ್ಚಳಿಕೆ ಕಲ್ಲು ನೆಲಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡಂತೆಯೇ ಇದೆ. ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿರುವ ವೃತ್ತಾಕಾರದ ಖಿಂಡಿಯುಳ್ಳ ಕಲ್ಲು ಹಲಗೆಯನ್ನು ಒಡೆದು ತೆಗೆದು ಬದಿಗಳಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಕೋಣೆಗೋರಿಯ ಒಳ ಉದ್ದ ೭ ಅಡಿಗಳು, ಅಗಲ ೪ ಅಡಿಗಳು. ಉತ್ತರ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಮುಖ ಮಾಡಿರುವ ಈ ಶಿಲಾಗೋರಿಯ ಮುಚ್ಚಳಿಕೆ ಕಲ್ಲಿನ ದಪ್ಪ ೧೦ ಅಂಗುಲಗಳು, ಉದ್ದ ೯ ಅಡಿಗಳು, ಅಗಲ ೯ ಅಡಿಗಳು. ಭಾಗಶಃ ವೃತ್ತಾಕಾರವಾದ ಆಕಾರ ಈ ಮುಚ್ಚಳಿಕೆ ಕಲ್ಲಿಗಿದೆ. ನೆಲದ ಮೇಲಿನ ಹಾಸುಗಲ್ಲನ್ನು ಗುರುತಿಸಲು ಕಷ್ಟಸಾಧ್ಯ. ಮಣ್ಣು ತುಂಬಿ ಹೋಗಿದೆ. ಈ ಕೋಣೆಗೋರಿಯ ಸುತ್ತಲೂ ೩ ವೃತ್ತಗಳ ಒತ್ತಾಸೆ ಕಲ್ಲುಗಳಿವೆ. ಕೋಣೆಗೋರಿಗೆ ದಕ್ಷಿಣ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿರಿಸಿರುವ ಕಲ್ಲಿನ ಹಲಗೆಯ ಅಗಲ ೪ ಅಡಿಗಳು, ಎತ್ತರ ೩ ಅಡಿಗಳು. ಎಡ ಮತ್ತು ಬಲ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿರುವ ಕಲ್ಲಿನ ಉದ್ದ ೬ ಅಡಿಗಳಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳು ಸ್ಥಳೀಯವಾಗಿ ದೊರಕುವ ಕಲ್ಲುಗಳೇ ಆಗಿವೆ.

ಈ ಶಿಲಾಗೋರಿಯ ಹಿಂಬದಿಯಲ್ಲೇ ಮತ್ತೊಂದು ವೃತ್ತಾಕಾರದ ಶಿಲಾಗೋರಿ ಇದೆ. ಇದು ಸಹ ನೆಲದಲ್ಲಿ ಅಗೆದು ರಚಿಸಿರುವಂಥ ಸಮಾಧಿಯಾಗಿದ್ದು ಭೂಮಿಯ ಮೇಲ್ಮೈಯಲ್ಲಿ ವೃತ್ತಾಕಾರವಾಗಿ ಇರಿಸಿರುವ ಗುಂಡು ಕಲ್ಲುಗಳು ಮಾತ್ರ ಕಂಡು ಬರುತ್ತವೆ. ಈ ವೃತ್ತದ ವ್ಯಾಸ ೧೮½ ಅಡಿಗಳು ಆಗಿದೆ.

ಮತ್ತೊಂದು ಶಿಲಾಗೋರಿಯ ಮುಚ್ಚಳಿಕೆ ಕಲ್ಲಿಗೆ ಬಲ ಮಗ್ಗುಲಿನಿಂದ ಎರಡು ದಪ್ಪ ಕಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಒಂದರ ಮೇಲೊಂದರಂತೆ ಮತ್ತು ಎಡ ಮಗ್ಗುಲಿಗೆ ಅದೇ ರೀತಿಯ ೩ ಕಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಇರಿಸಿ ಆಸರೆ ನಿರ್ಮಿಸಿ ಪೂರ್ವ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಮುಖ ಬರುವ ಹಾಗೆ ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮುಚ್ಚಳಿಕೆ ಕಲ್ಲಿನ ದಪ್ಪ ೧ ಅಡಿ, ಉದ್ದ ೯ ಅಡಿಗಳು, ಅಗಲ ೮ ಅಡಿಗಳು. ಇದರ ಬಳಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಮತ್ತೆರಡು ಚದುರಿಹೋಗಿರುವ ಮುಚ್ಚಳಿಕೆ ಕಲ್ಲುಗಳು ಬಿದ್ದಿವೆ.

ಮರಳೇಗವಿಮಠವು ಕನಕಪುರದಿಂದ ಸಂಗಮ ಮೇಕೆದಾಟುವಿಗೆ ಹೋಗುವ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿದೆ. ಮುನೇಶ್ವರ ಬೆಟ್ಟವನ್ನೊಳಗೊಂಡಂತೆ ಸುತ್ತಲೂ ಬೆಟ್ಟಗಳಿಂದ ಆವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದು ಅಡವಿಯ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿದೆ. ಪ್ರಾಗೈತಿ ಹಾಸಿಕ ಮಾನವರಿಗೆ ತಕ್ಕ ವಾಸಸ್ಥಾನವಾಗಿದ್ದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. ಹದಿನೈದನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಎಡೆಯೂರು ಸಿದ್ಧಲಿಂಗೇಶ್ವರರು ತಮ್ಮ ಸಂಚಾರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿರುವ ಸಣ್ಣ ಗವಿಯೊಂದರಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲ ಧ್ಯಾನಾಸಕ್ತರಾಗಿದ್ದರಂತೆ. ಸ್ಥಳೀಯ ಜನರು ಅವರನ್ನು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಇರಲು ಕೋರಿಕೊಂಡಾಗ ತಮ್ಮ ಶಿಷ್ಯರಾದ ಕಾಲಾಗ್ನಿ ರುದ್ರಮುನಿಸ್ವಾಮಿಯವರನ್ನು ಇಲ್ಲಿಯೆ ನೆಲಸುವಂತೆ ಆದೇಶಿಸಿ ಮುನ್ನೆಡೆದರು.[3] ಅವರ ಪರಂಪರೆ ಮುನ್ನಡೆ ಯುತ್ತಾ ಬಂದಿದೆ. ಇಂತಹ ಐತಿಹಾಸಿಕವಾದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಕ್‌ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಬೃಹತ್ ಶಿಲಾಯುಗದ ಕೋಣೇ ಗೋರಿಗಳು ಕಂಡುಬಂದಿವೆ.

ಮರಳೆಗವಿಮಠದ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಅರ್ಧ ಕಿ.ಮೀ. ದೂರದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಪರ್ವತ ಕೊಳದ ಬಳಿ ಮುನೇಶ್ವರನ ಬೆಟ್ಟದ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ೨೦ ಶಿಲಾಗೋರಿಗಳು ಕಂಡುಬಂದಿವೆ. ೨೦ ಅಡಿ ವೃತ್ತವ್ಯಾಸವಿರುವ ಶಿಲಾಗೋರಿಯ ಸುತ್ತಲೂ ೨೪ ದಪ್ಪ ದಪ್ಪ ಗುಂಡುಕಲ್ಲುಗಳಿಂದ ವೃತ್ತ ರಚಿಸಿದ್ದು ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಕೋಣೆಗೋರಿಯ ಎಡಬಲ ಬದಿಗಳ ಕಲ್ಲು ಹಲಗೆಗಳು ಉಳಿದು ಬಂದಿವೆ.

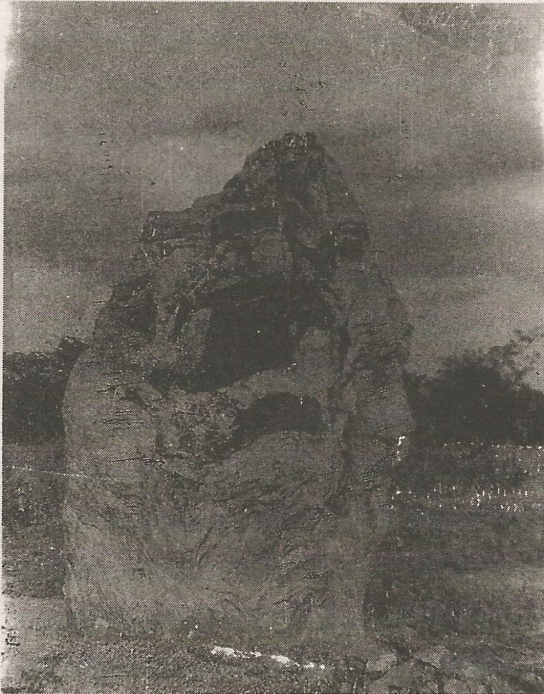
---

3 ವೇಣುಗೋಪಾಲ ಸೊರಬ, ಕನಕಪುರ ತಾಲ್ಲೂಕು ದರ್ಶನ, ಐಬಿಎಚ್ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು, ಪುಟ ೧೮ .

ಇದರ ಬಲಬದಿಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದು ಶಿಲಾಗೋರಿ ಇದ್ದು ನಾಲ್ಕೂ ದಿಕ್ಕಿನ ಕಲ್ಲು ಹಲಗೆಗಳ ಮೇಲೆ ಮುಚ್ಚಳಿಕೆ ಕಲ್ಲು ಉಳಿದುಬಂದಿದೆ. ಪೂರ್ವಭಾಗದ ಕಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ವೃತ್ತಾಕಾರದ ಖಿಂಡಿಯನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಈ ಶಿಲಾಗೋರಿಯ ಕಲ್ಲು ಹಲಗೆಗಳು ತೆಳುವಾಗಿದ್ದು ಮುಚ್ಚಳಿಕೆ ಕಲ್ಲು ಮಾತ್ರ ದಪ್ಪವಿದೆ. ಸುತ್ತಲೂ ಇರಬೇಕಾದ ವೃತ್ತಾಕಾರದ ಗುಂಡು ಕಲ್ಲುಗಳು ಇಲ್ಲವಾಗಿವೆ.

ಒಂದನೆಯ ಶಿಲಾಗೋರಿಯ ಎಡಬದಿಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದು ಶಿಲಾಗೋರಿಯಿದ್ದು ಭೂಮಿಯಿಂದ ಮೇಲು ಭಾಗಕ್ಕೆ ಮುಚ್ಚಳಿಕೆಯ ಕಲ್ಲುಹಲಗೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಶಿಲಾಗೋರಿಯ ವೃತ್ತವಿನ್ಯಾಸ ೨೩ ೧/೨ ಅಡಿಗಳು.

ಒಂದನೇ ಶಿಲಾಗೋರಿಯ ಹಿಂಬದಿಯಲ್ಲೊಂದು ಗೋರಿಯಿದ್ದು ವೃತ್ತಾಕಾರದ ಮಧ್ಯೆ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಧ ಮುಚ್ಚಿರುವಂತೆ ಕಾಣುವ ನಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕಿನ ಕಡೆಯಿಂದಲೂ ಕಲ್ಲು ಹಲಗೆಯನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ನಿರ್ಮಿಸಿರುವ ಕೋಣೆಗೋರಿಯ

ಸಂಬೇಗೌಡನದೊಡ್ಡಿಯ ನಿಲುವುಗಲ್ಲು

ಮರಳೇಗವಿ ಮಠದ ಬೃಹತ್ ಶಿಲಾಯುಗದ ಶಿಲಾಗೋರಿ

ಉದ್ದ ೫ ೧/೨ ಅಡಿಗಳು ಅಗಲ ೪ ಅಡಿಗಳು, ವೃತ್ತವ್ಯಾಸವು ಚಿಕ್ಕದಾಗಿದ್ದು ೧೩ ಅಡಿಗಳಷ್ಟೆ ಆಗಿದೆ.

ಈ ಶಿಲಾಸಮಾಧಿಯ ಹಿಂಬದಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಭೂಮಿಯಿಂದ ಸುಮಾರು ೨ ಅಡಿ ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ವೃತ್ತಾಕಾರವಾಗಿ ಕಲ್ಲುಗಳಿಂದ ನಿರ್ಮಿಸಿರುವ ೨೩ ೧/೨ ಅಡಿಗಳ ವೃತ್ತ ರಚನೆಯ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೋಣೆಗೋರಿಯ ರಚನೆ ಇದೆ.

ಇದರ ಬಳಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವ ಮತ್ತೊಂದು ಶಿಲಾಗೋರಿಯು ೨೩ ೧/೨ ಅಡಿಗಳ ವೃತ್ತವ್ಯಾಸದಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದು ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಧ ಮುಚ್ಚಿರುವಂತೆ ಕಾಣುವ ೪ ಚಪ್ಪಡಿಯ ಕೋಣೆಯ ಪೂರ್ವಭಾಗದ ಕಲ್ಲು ಹಲಗೆಯಲ್ಲಿ ಖಿಂಡಿಯನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಈ ಕಲ್ಗೋರಿಯ ವೃತ್ತಕ್ಕೆ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಗುಂಡುಕಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಬಳಸಿದ್ದಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯೂ ವೃತ್ತಾಕಾರದಲ್ಲಿ ಬಳಸುವ ಗುಂಡುಕಲ್ಲುಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ ಹಲಗೆಕಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಲ್ಲ.

ಅದೇ ಪರ್ವತ ಕೊಳದ ಬಳಿಯ ಆಲದ ಮರದ ಕೆಳಗೆ ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಕಟ್ಟಿರುವ ಮುನೇಶ್ವರನ ದೇವಾಲಯದ ಬಳಿ ಭೂಮಿಯಿಂದ ಮೇಲ್ಭಾಗಕ್ಕೆ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಶಿಲಾಗೋರಿಯ ಉದ್ದ ೯ ಅಡಿಗಳು, ಎತ್ತರ ೪ ಅಡಿಗಳು, ಮೇಲ್ಭಾಗದ ಮುಚ್ಚಳಿಕೆ ಕಲ್ಲಿನ ಉದ್ದ ೧೦ ಅಡಿಗಳು, ಅಗಲ ೬ ೧/೨ ಅಡಿಗಳು ಆಗಿವೆ.

ಈ ಹಳ್ಳಿಯಿಂದ ಉತ್ತರ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ತುಸುದೂರದಲ್ಲಿಯೇ ೧೦ ಕಲ್ಗೋರಿಗಳಿವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಭೂಮಿಯಿಂದ ಮೇಲು ಭಾಗಕ್ಕೆ ಅರ್ಧ ಕಾಣುವಂತೆ ರಚಿಸಿರುವ ಗೋರಿಯೊಂದಿದ್ದು

ಮರಳೇಗವಿಮಠದ ಬೃಹತ್‌ಶಿಲಾಯುಗದ ಶಿಲಾಗೋರಿ

ಬಳಿಯಲ್ಲೇ ೨½ ಅಡಿ ಎತ್ತರದ ಸಣ್ಣ ನಿಲುವುಗಲ್ಲು ಎರಡು ಭಾಗವಾಗಿ ಹೊಡೆದು ಹೋಗಿ ವಿಶಿಷ್ಟ ರೀತಿಯಲ್ಲಿದೆ.

ಈ ಹಳ್ಳಿಯ ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕಿಗೆ ಮುನೇಶ್ವರನ ಬೆಟ್ಟದ ಮಗ್ಗುಲಲ್ಲಿ ೨೦ ಶಿಲಾಗೋರಿಗಳಿವೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಒಂದನ್ನು ಅಗೆದು ತೆಗೆಯಲಾಗಿದೆ. ಅದು ವೃತ್ತಾಕಾರದ ಗುಂಡು ಕಲ್ಲುಗಳ ವೃತ್ತವ್ಯಾಸದ ಮಧ್ಯೆ ಇದ್ದು ಚೌಕ ಆಕಾರವಾಗಿ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಅಗೆದು ೪ ದಿಕ್ಕಿನಿಂದಲೂ ಒಳಗಡೆ ಕಲ್ಲು ಚಪ್ಪಡಿಯನ್ನು ಜೋಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಕಲ್ಲು ಚಪ್ಪಡಿಗಳ ಉದ್ದ ೬ ಅಡಿಗಳು, ಅಗಲ ೩ ಅಡಿಗಳು. ಅಡ್ಡವಾಗಿ ಪೂರ್ವ ಮತ್ತು ಪಶ್ಚಿಮವಾಗಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿರುವ ಕಲ್ಲು ಹಲಗೆಗಳ ಉದ್ದ ೨½ ಅಡಿ, ಅಗಲ ೨½ ಅಡಿಗಳು. ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿರುವ ಅಡ್ಡವಾದ ಕಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ಖಿಂಡಿ ಇದೆ. ಒಳಗಡೆ ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಹಾಸುಗಲ್ಲಿದೆ. ಈ ಶಿಲಾಗೋರಿಯ ಒಳಗಡೆ ವಿವಿಧ ಬಗೆಯ ಮಣ್ಣಿನ ಮಡಕೆಯ ಚೂರುಗಳು ಸಣ್ಣ ಕುಡಿಕೆಯ ಚೂರುಗಳು ಬಟ್ಟಲುಗಳ ಚೂರುಗಳು ದೊರೆತಿವೆ. ಅವುಗಳು ಕಪ್ಪು ಮತ್ತು ಕೆಂಪು ಬಣ್ಣಗಳದ್ದಾಗಿದೆ. ಮಡಕೆಯ ತಳಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮಣ್ಣಿನ ಕಾಲಿನ ಭಾಗವೊಂದು ದೊರೆತಿದ್ದು ಅದು ಕಪ್ಪು ಬಣ್ಣದ್ದಾಗಿದೆ. ಹೊಳಪುಳ್ಳ ಕಪ್ಪು, ಕೆಂಪು ಬಣ್ಣದ ಮಡಕೆಯ ಚೂರುಗಳು ದೊರೆತಿವೆ.

ಹಿಂದೆ ಈ ಬಗೆಯ ಶಿಲಾಗೋರಿಯನ್ನು ಸ್ಥಳೀಯ ಜನರು ಅಗೆದಿದ್ದಾಗ ಅದರೊಳಗೆ ಕಬ್ಬಿಣದ ಚಪ್ಪಲಿಗಳು (ಅಂದರೆ ಸ್ಥಳೀಯ ಜನಪದ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಪಾಪಸ್ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ), ಅಲ್ಲದೇ ಕಬ್ಬಿಣದ ತ್ರಿಶೂಲಾಕೃತಿಯ ಆಯುಧವು,ಹೊಳಪುಳ್ಳ ಕಪ್ಪು-ಕೆಂಪು ಬಣ್ಣದ ಮಡಕೆಗಳು ದೊರೆತಿದ್ದವಂತೆ.

ಐತಿಹಾಸಿಕವಾದ ಗವಿಮಠದ ಪ್ರಾಚೀನತೆಯು ಪ್ರಾಗೈತಿಹಾಸಿಕ ಕಾಲ ಅಂದರೆ ಬೃಹತ್ ಶಿಲಾಯುಗದ ಕಾಲ ಸುಮಾರು ಕ್ರಿ. ಪೂ. ೮೦೦ ಆಗಿದ್ದಿತೆಂದು ಹೇಳಬಹುದಲ್ಲದೇ ಅದಕ್ಕೂ ಹಿಂದಿನ ಕಾಲಗಳ ಅವಶೇಷಗಳು ಇರುವ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯುವಂತಿಲ್ಲ.

ಮೇಕೆದಾಟುವಿಗೆ ಹೋಗುವ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲೇ ಇರುವ ತಿಗಳರ ಹೊಸಹಳ್ಳಿಯ ಬಳಿ ಹತ್ತು ಶಿಲಾಗೋರಿಗಳಿವೆ. ಬಳಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವ ಹುಲಿಕಲ್ಲುವಿನಲ್ಲಿಯೂ ಇದೇ ಬಗೆಯ ಶಿಲಾಗೋರಿಯನ್ನು ಅಗೆದಾಗ ಅದರಲ್ಲಿ ಉದ್ದನೆಯ ಬೂದು ಬಣ್ಣದ ಮೂರು ಕಾಲುಳ್ಳ ಮಣ್ಣಿನ ಮಡಕೆಯಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯರ ಮೂಳೆಗಳು ದೊರೆತವಂತೆ.

ಸಂಬೆಗೌಡನ ದೊಡ್ಡಿಯು ಸಾತನೂರಿನಿಂದ ಸುಮಾರು ಮೂರು ಕಿ.ಮೀ. ದೂರದಲ್ಲಿದೆ. ಅಲ್ಲಿಂದ ಒಂದು ಕಿ.ಮೀ. ದೂರದಲ್ಲಿ ಬೋಳರೆ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಪಾಂಡವರ ಒಡ್ಡುಗಳು ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುವ ೨೦ಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಶಿಲಾಗೋರಿಗಳಿವೆ. ೩೦ ಅಡಿಗಳಷ್ಟು ವೃತ್ತವ್ಯಾಸದ ವಿಸ್ತಾರವುಳ್ಳ ಶಿಲಾಗೋರಿ ಯೊಳಗೆ ಭೂಮಿಯಿಂದ ಅರೆ ಮುಚ್ಚಿದಂತೆ ರಚಿಸಿರುವ ನಾಲ್ಕು ಕಲ್ಲು ಹಲಗೆಗಳ ಕೋಣೆಯ ಕಲ್ಲುಗಳ ಎತ್ತರ ಎರಡು ಅಡಿಗಳು, ಉದ್ದ ಏಳುವರೆ ಅಡಿಗಳು, ಅಗಲ ನಾಲ್ಕು ಅಡಿಗಳು; ಮುಚ್ಚಳಿಕೆ ಕಲ್ಲು ಉಳಿದುಬಂದಿಲ್ಲ.

ಇದರ ಬದಿಯಿರುವ ಮತ್ತೊಂದು ಮೂವತ್ತು ಅಡಿಗಳ

ಬಂಡೆ ಬಸಪ್ಪದೇವಾಲಯದಬಳಿಯಬೃಹತ್ ಶಿಲಾಯುಗದ ಶಿಲಾಗೋರಿ

ಶಿಲಾವೃತ್ತ ವ್ಯಾಸದೊಳಗೆ ಕೋಣೆಗೋರಿ ಇದ್ದು ಇಲ್ಲಿಯೂ ಮುಚ್ಚಳಿಕೆ ಕಲ್ಲು ಇಲ್ಲವಾಗಿದೆ.

ಇಪ್ಪತ್ತು ಅಡಿಗಳ ಶಿಲಾವೃತ್ತ ವ್ಯಾಸದೊಳಗೆ ನಾಲ್ಕು ಕಲ್ಲು ಹಲಗೆಗಳಿಂದ ರಚಿಸಿರುವ ಕೋಣೆಗೋರಿಯೊಂದು ಭೂಮಿಯಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ಮೇಲಿದೆ. ಕಲ್ಲು ಹಲಗೆಗಳು ತೀರಾ ತೆಳುವಾಗಿವೆ.

ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ಅಡಿ ವೃತ್ತವ್ಯಾಸವುಳ್ಳ ಮತ್ತೊಂದು ಶಿಲಾಗೋರಿಯು ಭೂಮಿಯೊಳಗೆ ಮುಚ್ಚಿದೆ. ಭೂಮಿಯಿಂದ ಎರಡು ಅಡಿಗಳ ಮೇಲೆ ಇರುವ ಇನ್ನೊಂದು ಶಿಲಾಗೋರಿಯ ಉದ್ದ ಎಂಟು ಅಡಿಗಳು; ಅಗಲ ಆರು ಅಡಿಗಳಾಗಿವೆ.

ಒಂದು ಕೋಣೆಗೋರಿಯನ್ನು ಅಗೆಯಲಾಗಿದ್ದು ಅದರೊಳಗೆ ಖಿಂಡಿ ಇರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹ.

ಈ ಸ್ಥಳದಿಂದ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ತುಸು ದೂರದಲ್ಲಿ ಕಾರರೆ ಮತ್ತು ಬೊಳರೆಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಮಾದಮ್ಮರೆಯ ಸಮೀಪ ಒಂದು ನಿಲುವುಗಲ್ಲಿದೆ. ಇದರ ಉದ್ದ ೧೨ ಅಡಿಗಳು, ಅಗಲ ೮ ಅಡಿಗಳು; ೧೭ ಅಡಿಗಳ ಸುತ್ತಳತೆಯನ್ನು ಇದು ಹೊಂದಿದೆ.

ಕುಪ್ಪೆದೊಡ್ಡಿಯು ಹರಿಹರದಿಂದ ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಒಂದು ಕಿ.ಮೀ. ದೂರದಲ್ಲಿದೆ. ಓರುಗಲ್ಲು ಸೂರೆ ಎಂಬ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಕುಪ್ಪೆದೊಡ್ಡಿ ನಿರ್ಮಾಣದ ಬಗ್ಗೆ ಕಥೆ ಇದೆ.[4] ಬಸವನ ಬೆಟ್ಟದ ಬುಡದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಎತ್ತರವಾದ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ೫೦ ಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ವೃತ್ತಾಕಾರದ ಶಿಲಾಗೋರಿಗಳಿವೆ. ಬದಿಯಲ್ಲೇ ಪ್ರಾಚೀನತಮವಾದ ಕೆರೆಯೊಂದಿದ್ದು ಪ್ರಾಗೈತಿಹಾಸಿಕ ಮಾನವನ ವಾಸಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ತಕ್ಕುದಾದ ಪ್ರದೇಶವಾಗಿದ್ದಿತೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಅತಿ ದೊಡ್ಡ ಶಿಲಾಗೋರಿಯ ವೃತ್ತವಿನ್ಯಾಸ ೩೦ ಅಡಿಗಳದ್ದಾದರೆ ಅತಿ ಸಣ್ಣದು ಕೇವಲ ೩½ ಅಡಿಗಳ ವ್ಯಾಸವಾಗಿದ್ದು ೮ ದಪ್ಪ ದಪ್ಪ ಕಲ್ಲುಗಳಿಂದ ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದಾಗಿದೆ. ಇದು ಶವಕುಣಿ ಆಗಿರುವಂತೆ (ಪಿಟ್ ಬರಿಯಲ್) ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಕೆಲವು ಶಿಲಾವೃತ್ತಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಭೂಮಿಯಿಂದ ಮೇಲೆ ಕೋಣೆ ಗೋರಿಗಳು ಕಂಡುಬಂದರೆ ಕೆಲವು ಶಿಲಾವೃತ್ತಗಳ ಮೇಲ್ಭಾಗ ಕಾಣೆಯಾಗಿದೆ.

ಕನಕಪುರ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಪತ್ತೆ ಮಾಡಿರುವ ಬೃಹತ್ ಶಿಲಾಯುಗದ ಶಿಲಾಗೋರಿಗಳ ಉತ್ಖನನವನ್ನು ಪುರಾತತ್ವ ಇಲಾಖೆಯವರು ಕೈಗೊಂಡರೆ ಹೊಸಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲುವ ಸಾಧ್ಯತೆ ಇದ್ದು ಆ ಮೂಲಕ ಪ್ರಾಗೈತಿಹಾಸಿಕ ಕಾಲದ ಇನ್ನೂ ಹಿಂದಿನ ಅವಶೇಷಗಳು ಬೆಳಕಿಗೆ ಬರುವ ಸಾಧ್ಯತೆ ಇದೆ.[5]

○

---

4 ಓರುಗಲ್ಲು ಸೂರೆ, (ಸಂ.) ಮ. ಮಲ್ಲಪ್ಪ, ಬೆಂ.ವಿ.ವಿ. ಪುಟ ೪೪.

5 ಈ ಲೇಖನವನ್ನು ಬರೆಯಲು ಸಲಹೆ ಸೂಚನೆಗಳನ್ನಿತ್ತ ನನ್ನ ಪೂಜ್ಯಗುರುಗಳಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣ್ ತೆಲಗಾವಿಯವರಿಗೆ ಕೃತಜ್ಞನಾಗಿದ್ದೇನೆ.